

Mett Lasses – den rige enke i Okholm

Af Svend B. Troelsen

På Vester Vedsted kirkegård findes på en skråning øst for kirken en stor ligsten, som i dag er næsten ulæselig, men som i begyndelsen af 1800 - tallet er lagt over de jordiske rester af Anders Lassen Nielsen og Mette Jensdatter.

Det var et ægtepar, som ved arv og dygtighed skabte en, efter den tids forhold, kæmpeformue.

Mette Jensdatter kaldtes i daglig tale for Mette Lasses, og det er hende, der stadig huskes som den myndige dame med den store rigdom. I Vester Vedsted tales der stadig om den rige enke i Okholm, hvor hun boede sine sidste år. Okholm er navnet på de fire vestligste gårde i Vester Vedsted sogn.

Her skal nu fortælles om oprindelsen til den store rigdom, der i landbrugskrisen i 1820'erne dannede baggrund for en lang række udlån til omegnens bondebefolkning.

Anders Lassen Nielsen

Den 7 februar 1760 fødtes i Vester Vedsted sogn på gården "Gammeljord" et drengebarn, der fik navnet Anders Lassen Nielsen. Han var søn af bonden Niels Hansen og hustru Maren Nielsdatter. Han fik ikke farfaderens navn, som var Hans Lassen, men fik derimod navn efter farfaderens broder, Anders Lassen, hvis gård i Vester Vedsted Niels Hansen havde overtaget i 1758. Anders Las-

sen og hans kone Martha fik nemlig ikke selv levedygtige børn.

Den gamle Anders Lassen boede som af-tægtsmand på gården og var en af de mest velhavende bønder i sognet. Det var derfor ikke så mærkeligt at det unge par valgte at kalde deres lille søn for Anders Lassen. Det var et meget kristeligt hjem, der var præget af herrnhutismen, samlet omkring præsten i Hvidding, pastor Ewald.

Den første juleaften den lille Anders Lassen Nielsen skulle opleve i denne verden, blev sikkert en af de sørgeligste i hans liv. Juleaften 1760 døde faderen, Niels Hansen kun 33 år gammel. Moderen Maren Nielsdatter, giftede sig igen året efter med Niels Pedersen fra Gånsager. Brylluppet fandt sted den 6 november 1761. Den lille Anders Lassen fik nu en stedfar, og den 22 juli 1765 døde hans moder Maren Nielsdatter, 31 år gammel.

Stedfaderen Niels Pedersen giftede sig igen fire måneder senere med hans afdøde kones søster, Anna Nielsdatter fra Spandet. Niels Pedersen overlevede fire koner. Den gamle Anders Lassen døde 1764 og drengen, Anders Lassen Nielsen arvede hele hans formue. Her blev grunden lagt til Mett Lasses store rigdom, men herom senere.

Da den lille Anders efter moderens død i 1765 var forældreløs kom han i pleje hos sin farbroder i Okholm. Farbroderen var Las-

Hansen, der i 1757 havde overtaget den fædrene gård i Okholm, det nuværende Okholmvej 3. Las Hansen var gift med Bodil Lauritsdatter fra Kærbølling i Rejsby sogn. De fik ingen børn i deres ægteskab og tog derfor brodersønnen i pleje og opdrog ham som deres egen søn.

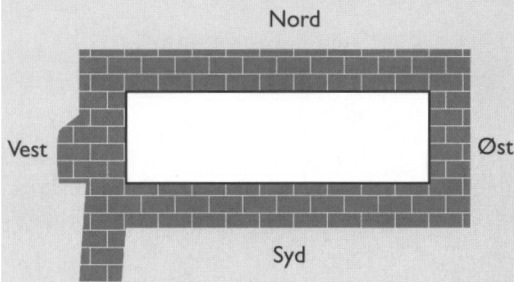
Las Hansen var en af de dygtige bønder i Vester Vedsted og samlede penge på kiste-bunden. Gården han havde var, efter udskiftningen, på ca. 75 tdr. land og han ønskede sig en større gård til plejesønnen. Han solgte derfor fødegården i Okholm i 1779 og købte nylig afdøde Jens Nielsen Bierums gård i Sdr. Farup.

Det var en stor og meget god gård, som havde været beboet af slægten Bierum siden midten af 1600-tallet. Den 22 marts 1782 overlod Las Hansen denne gård til plejesønnen, Anders Lassen Nielsen. Gården kaldes i dag "Harreslund", Sdr. Farupvej 42, og her fik Anders altså, kun 22 år gammel, foden under eget bord.

Mette Jensdatter

Lidt nord for gården, lå en lidt mindre gård som ejedes af bonden Jens Madsen, der var gift med Kirsten Lauritsdatter fra Kærbølling i Rejsby, en søster til Las Hansens kone, Bodil. Jens Madsen var i andet ægteskab og havde en datter fra det første. Sammen med hustruen Kirsten fik han den 21 juli 1768 endnu en datter, Mette Jensdatter og hun er den, der i folkemunde blev kendt som Mett Lassés. I ægteskabet fødtes endnu en datter, Maren, der imidlertid døde kun otte år gammel. Jens Madsen selv døde 26 august 1786, 53 år gammel.

Skitse over gården som i 1818 blev overtaget af Anders Lassen Nielsen og Mette Jensdatter.

Mod syd: 10 fag stuehus og 2 fag lo. Opført ca. 1802.
Mod vest: 8 fag stald og 10 fag lade.
Mod nord 6½ fag midtlade og 7 fag stald.
Mod syd: 6 fag lade, 2 fag tørvelade og 4 fag bryggerhus.

Gården var i slægten Okholms eje indtil 1987, da den blev solgt med ca. 18 ha. gården havde indtil ca. 1814 et tilliggende på ca. 200 tdr. land.

Anders Lassen var et godt parti for den unge Mette Jensdatter og den 26 oktober 1787 blev de to unge viet i Vester Vedsted kirke, hun var 19 år og han 27. Året efter, den 2 juni 1788 fik Anders fra svigermoderen, skøde på Mette Jensdatters fødegård og var nu ejer af to nabogårde i Sdr. Farup. Disse blev nu drevet sammen som en enhed i over 60 år, hvorefter den ene blev flyttet ud og opbygget øst for Sdr. Farup by. Nu kaldet "Danelund".

Der er ingen tvivl om, at Mette og Anders Lassen Nielsen var meget dygtige folk, og de øgede formuen.

I 1803 købte Anders Lassen 3 tdr. land ager og 3 tdr. land eng af en bonde, Laust Andersen i Vester Vedsted for 180 rdl. Den 23 januar 1806 købte han hele gården af samme Laust Andersen for 2300 rdl. Det var gården, Sdr.

Gården i 1924. (Foto: Privateje)

Kirkevej 13, der dengang var på 100 tdr. land. Han solgte senere halvdelen med bygninger, til Hans Tonnesen.

Den 11 februar 1812 købte han gården Ulvehøjvej 16 i Okholm, som da var på ca. 150 tdr. land. Denne gård købtes for 225 rdl. af Jacob Riis. De 50 tdr. land, han havde beholdt fra den tidligere gård i Vester Vedsted blev nu lagt til den nye i Okholm, som derved blev på over 200 tdr. land. Han ejede nu gårde i Vester Vedsted sogn på over 400 tdr. land.

Omkring 1818 flyttede Mette og Anders Lassen Nielsen ind på gården i Okholm og gårdene i Sdr. Farup blev overladt til sønnen, Lars Andersen. Senere købtes en gård i Øster Vedsted og en i Hygum

Den 19 november 1820 døde Anders Lassen Nielsen på gården i Okholm af en eller

anden smitsom sygdom, som da hærgede egnen. Han blev begravet 24 november 1820 på Vester Vedsted kirkegård. Anders Lassen Nielsen og Mette Jensdatter fik følgende børn:

1. Lars Andersen, født 16 august 1790. Han døde 2. Oktober 1790. Godt en måned gammel.
2. Bodil Marie Andersen, født 17 september 1791. Hun døde 14 januar 1816, 24 år gammel.
3. Lars Andersen, født 7 juni 1794. Han overtog senere gården i Sdr. Farup.
4. Jens Andersen, født 3 juli 1797. Han døde 29 april 1816, 18 år gammel.
5. Niels Hansen, født 25 marts 1800. Han døde 4 august 1800, 4 måneder gammel.
6. Udøbt datter, født 13 december 1801. Hun døde 16 timer gammel.

7. Niels Andersen, født 2 december 1803.
Han overtog senere gården i Okholm.

De fik i ægteskabet altså syv børn, hvoraf kun to blev over 25 år gammel og fik efterkommere.

Mette Jensdatter, eller Mett Lassés, som hun kaldtes sad efter mandens død som den rige enke i Okholm og styrede alle gårdene. Sønnen Las Andersen fik først skøde på gårdene i Sdr. Farup i 1825.

Mett Lassés var en meget dygtig dame, det er der ingen tvivl om. Hun fik i 1811 tilkendt Det Kongelige danske Landhusholdningsselskabs 2. Sølvmedalje, som efter hendes ansøgning dog blev ombyttet med et sølvbæger, som stadig findes i slægtens eje.

Udlånsforretningen

Efter nogle år med stærk inflation og forringelse af pengenes værdi i rede sølv, indtraf statsbankerotten i 1813, men det var først efter 1818, at landbrugskrisen for alvor satte ind, idet kornpriserne faldt til en fjerdedel. Nu blev det meget sløje tider for bønderne, hvoraf mange, få år forinden havde købt deres gårde til selveje og derfor havde nogen gæld, som skulle forrentes.

Det var først i årene efter 1820 at bønderne kom i virkelige vanskeligheder, og de måtte da gå til Mett Lassés i Okholm for at låne penge, og her startedes nu den helt store udlånsforretning.

I Vester Vedsted by var der højst en eller to bønder, som ikke lånte penge hos enken i Okholm. Dog var det ikke altid lige sjovt at komme til Mett Lassés for at bede om lån. Marie Boesen fortæller i sin bog om Agnes Schmidt i Lundsmark, at da Claus Moltesen

på Østergård i 1824 faldt ned og slog sig ihjel, drog hans enke til Okholm for at låne penge, men kom hjem med uforrettet sag. Heldigvis for hende kom en rig bejler og friede til hende.

Det kunne dog også hænde, at folk som kom i ulykke, fik renterne eftergivet. Disse måtte ellers falde præcis og kunne de ikke det, måtte skyldnerne ofte betale med sølvtoj, som Mett Lassés efterhånden fik samlet en mængde af.

Arven

Hun døde den 21 maj 1829 på gården i Hygum og begge hendes sønner måtte hente liget med hestevogn. Der fortælles om denne ligfærd, at de på hjemvejen måtte en tur ind på kroen i Lustrup, for at få noget at styrke sig på til den videre færd.

Ved opgørelsen over hendes formue viste det sig, at hun var i besiddelse af ikke mindre end 84 panteobligationer på beløb af forskellig størrelse fra flere hundrede rdl. til omkring 40 - 50 rdl. I Vester Vedsted var der pant i 25 forskellige ejendomme. Ved en gennemgang af bønderne i samme by, viser det sig, at hun havde pant i alle ejendomme, på to nær. Disse to var Peder Davidsen på Tornbækgård og Hans Jørgensen på den nu nedlagte fattiggård. Denne havde lånt penge hos præsten.

På Mandø var der 18, som skyldte hende penge, og ellers var der bønder i omegnens landsbyer, som havde lånt af hende. Her kan nævnes Øster Vedsted, Lustrup, Enderup, Råhede, Hvidding, Høgsbro, Rejsby, Spandet, Stavedskov, ja selv gårdmanden Jens Riis på Seemgård måtte tage til Okholm for at klare økonomien. Derimod var der i Mett Lassés

fødeby Sdr. Farup kun fire bønder som var lånere hos hende, og den ene Claus Clausen, der var hendes fætter, måtte gå fra gården, Lindberg. Han var nok den, der havde lånt flest penge hos hende, så her tabte hun ret store beløb.

Hvad blev der af denne, efter den tids forhold, kæmpeformue? Det var ikke alene de to sønner, Lars og Niels, som arvede hende. Hun havde sat ret store beløb af til sine børnebørn, især da til Niels Andersens fem børn. Niels Andersen var sønnen, der arvede gården i Okholm efter hendes død. Han var en vild krabat, som drak og turede rundt, og da hun var klar over dette, satte hun penge til hans børn. Niels Andersen døde 5 november 1838, knap 35 år gammel. Præsten skrev i kirkebogen, at dødsarsagen var drikfældighed og wattersot. Med andre ord, han drak sig ihjel.

Efterkommere efter Anders Lassen Nielsen og Mette Jensdatter er i dag mangfoldige og lever både her på egnen og rundt i verden.

Mett Lasses havde handelstalent, og det har mange af efterkommerene også haft. Hun havde to morbrødre, der var gårdmænd i Vester Vedsted, Laurids Lauridsen på gården Vester Vedstedvej 113 og Michael Lauridsen på gården, Degnetofte 1. Hun havde en morbroder der var gårdmand i Rejsby. Han hed Knud Lauridsen, og han er farfader til den kendte Knud Lauridsen Knudsen på Trøjborg og Visby Hedegård. Slægten var vidt forgrenet her på egnen.

Mett Lasses navn er, selv om hun levede for 200 år siden, stadig kendt i folkemunde.

Svend B. Troelsen. Født 1919, Sprækvej 3, Vester Vedsted. Pensioneret gårdejer. Har tidligere skrevet artikler i Fra Ribe Amt.